

1. Гриджук Д.М., Олійник В.О. Застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язань / Д.М. Гриджук, В.О. Олійник. – К. : Оріяни, 2002.
2. Пучковская И.И. Залог недвижимости – способ обеспечения исполнения обязательств : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Пучковская Ирина Йосифовна ; Национальная юрид. академия Украины. – Х., 1995.
3. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003 № 898-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Кармаза О.О., Чопенко В.О. Спосіб забезпечення виконання зобов'язання як застава / О.О. Кармаза, В.О. Чопенко. – К., 2007.
5. Дякович М.М. Цивільно-правові аспекти забезпечення майнових інтересів заставодержателя : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Дякович Мирослава Михайлівна ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Л., 2003.

Бурчак А.А.

студентка Дніпропетровського ДУВС

наук. кер. – **Аксютіна А.В.**

викл. каф. цивільно-правових дисциплін

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Інститут спадкового договору відомий провідним законодавством минулого і сучасності. Виникнення цього правочину значною мірою пов'язане з правовими ідеями Стародавнього Риму щодо отримання майнового надання зі спадкової маси з боку певних осіб на випадок смерті.

Імовірніше за все, категорія спадкового договору з'явилася у пізні часи як продукт достатньо розвинених правових умов середньовічного звичаєвого права феодальної Європи (перш за все, Німеччини) [1, с. 90].

Договори про спадкування досить детально регламентовані законодавством багатьох країн Західної Європи (зокрема, Німеччини, Франції, Швейцарії, Великої Британії, Угорщини та ін.).

Становлення в Україні ринкових економічних відносин зумовлює необхідність кардинального реформування як цивільного законодавства в цілому, так і окремих його складових, зокрема договірних відносин. Цивільний кодекс України передбачає низку новітніх інститутів, раніше не відомих цивільному законодавству України, серед яких, зокрема, й інститут спадкового договору, навколо якого виникає багато проблем, пов'язаних із внутрішньою суперечністю норм, які регулюють даний інститут, та їх практичною реалізацією.

При дослідженні інституту спадкового договору варто розглянути питання щодо поняття спадкового договору та його змісту.

Згідно зі ст. 1302 Цивільного кодексу України, за спадковим договором

одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) й у разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [2].

Істотними умовами спадкового договору є саме умови про майно, яке після смерті відчужувача перейде у власність набувача, дії, які зобов'язаний вчинити набувач відповідно до умов договору, та інші умови, на включенні яких до змісту договору наполягає хоча б одна зі сторін. З метою забезпечення виконання спадкового договору після смерті відчужувача пропонується передбачити в законі коло осіб, яким надати право вимагати розірвання спадкового договору та повернення майна, набутого на підставі спадкового договору, у разі невиконання набувачем своїх обов'язків після смерті відчужувача [3, с. 174].

Саме за юридичною характеристикою договір спадкування є одностороннім, відплатним, консенсуальним.

Консенсуальний характер спадкового договору виражається в тому, що договір вважається укладеним, коли сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору.

Спадковий договір є відплатним, оскільки опосередковує перехід права власності від відчужувача до набувача.

Односторонній характер спадкового договору виражається в тому, що обов'язки за цим договором має лише одна сторона – набувач. Відчужувач не має обов'язків щодо набувача, оскільки перехід права власності на його майно до набувача здійснюється після смерті відчужувача. А відтак, за життя відчужувач не зобов'язаний вчиняти жодних дій за договором щодо набувача.

За договором спадкування предметом може бути річ, яка визначена індивідуальними ознаками і належить відчужувачеві на праві власності.

Цей договір має ознаки довірчого правочину, що передбачає особисте виконання. Водночас зазначений договір не обмежується лише притаманними заповіту ознаками особистого розпорядження і зумовленими цим жорсткими вимогами особисто-довірливого правочину. Тому він може бути складений від імені однієї особи або двох осіб членів подружжя та безпосередньо відчужувачем або через представника, що діє на підставі довіреності або ж на підставі представництва за законом, якщо ці дії не суперечать положенням закону про опіку, іншим видам представництва за законом.

Тому зазначений правочин «є не заповітом, а самостійним видом договору, на який не поширюються правила про обов'язкову частку в спадщині» (ст. 1241 ЦК України).

Спадковий договір відповідно до ст. 1304 ЦК України укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню. Порядок посвідчення спадкових договорів регулюється главою 2 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України.

Отже, спадковий договір передбачає виникнення права власності на майно відчужувача виключно за умови настання випадкової обставини (відк-

ладальної умови) – смерті сторони такого договору.

Особливість виконання цього договору полягає в тому, що вчинення надання з боку набувача поставлено в залежність від настання визначеного випадку – смерті відчужувача. До моменту настання смерті відчужувача загальний обсяг зустрічного надання залишається невизначеним, оскільки обов'язок набувача вчиняти виконання зобов'язання виникає з моменту укладення спадкового договору і припиняється зі смертю відчужувача [4, с. 203].

Факт смерті останнього або оголошення його померлим є умовою набуття права власності на майно відчужувача. Однак у разі визнання фізичної особи померлою набувач протягом п'яти років не має права відчужувати нерухоме майно, яке перейшло йому за договором. Нотаріус накладає на це майно заборону відчуження (ч. 2 ст. 47 ЦК України).

Проведений аналіз дає підстави для таких висновків:

1) спадковий договір передбачає виникнення права власності на майно відчужувача виключно за умови настання випадкової обставини (відкладальної умови) – смерті сторони такого договору, що свідчить про його моделювання переважно на засадах договору ренти і доцільність його розуміння як зобов'язання періодичної боргової вимоги невизначеного і довготривалого характеру, обтяженого особистим розпорядженням відчужувача (як отримувача ренти), що передбачає виконання під передачу майна (рентного капіталу) відчужувача у власність набувача (як платника ренти) на випадок смерті відчужувача;

2) подальший розвиток і вдосконалення інституту спадкового договору в цивільному праві України має відбуватися не шляхом прямого запозичення норм законодавства зарубіжних країн, а шляхом критичного їх переосмислення з урахуванням положення про відмінності між поняттям „договори про спадкування”, властивим для більшості європейських правових систем, і поняттям „спадковий договір”, запровадженим у цивільне законодавство України.

1. Майданик Р.А. Спадковий договір у цивільному праві України / Р.А. Майданик // Університетські наукові записки. – 2007. – № 2. – С. 90-105.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 1302 (зі змінами і доповненнями).

3. Заїка Ю.О. Спадкове право України : навч. посіб. – К. : Істина, 2006.

4. Кучеренко Д.С. Спадковий договір: теорія та практика / Д.С. Кучеренко // Часопис Київського університету. – 2010. – № 4. – С. 201-206.